

Dr. Zétényi Zsolt

Az ősi Alkotmány

2012-ből szemlélve

I.

A múlt nem mögöttünk van, hanem alattunk, mondta egy magyar gondolkodó, rajta állunk. Így igaz. Minden jelenkori szellemi, kulturális, politikai, közjogi értékünk, teljesítményünk, vívmányunk velünk élő múltunkban, hagyományainkban is gyökerezik valamiképpen, miközben a kor kihívásaira adott válaszainkat is magán hordozza. Minden kornak megvan a maga sajátos, más korhoz nem hasonlítható kisugárzása, jellege, s minden kor szerves folytatása az előző koroknak. A velünk élő történelem nem értelmezhető másként, mint a jelenben szervesült folyamatosság. Az élő hagyomány egyik legnagyobb kincse a velünk élő ősi, azaz ezeréves Történeti Alkotmány, mint érték, mint a korhoz igazítva követendő elvek együttese, mint államszervezési és szervezeti tapasztalat és minta, mint a közösségi és egyéni élet múltbéli vezérfonala.

Ez az Alkotmány tehát minden korban sajátos arra az időre jellemző tulajdonságokat mutat, miközben alkalmas arra, hogy megújítva megőrizze a marandó értékeket, befogadja az újakat.

Ha igaz az, hogy valahol történelmi léptékű utat veszítettünk, ha igaz, hogy vissza kell térnünk éltető gyökereinkhez, ha igaz az, hogy a nemzet megmaradásának kulcsa önmagával való azonosságának megtalálása, mintegy kibékülése saját magával, nos az is igaz kell, hogy legyen, hogy helyre kell (helyre kellett) állítani a történeti folyamatosságot. A Történeti Alkotmány ősi, sok próbát kiállott intézményeivel és elveivel ki kellett mondani, hogy a Magyar Állam folytonos a történelmileg létezett magyarországi alkotmányos államrendszerekkel.

Tanulmányunk feladata nem az új Alaptörvény bírálata. Ha mégis érintjük a rendszerváltozás nemzetellenes hatásait, ez azért történik, mert a Történeti Alkotmány ma már felöleli a jelen hatályos Alaptörvényt is. A régi (továbbélő) alkotmány elveinek és alapjainak megmutatása éppen azért szükséges, hogy a törvényalkotás és alkotmány értelmezés végtelen jövőbe nyúló folyamatát valamelyest elősegítsük. S e folyamatnak mintegy előfeltétele a történelmi gyökerek megismerése. Ezért tanulmányunk érdemi része a 2011 előtti Történeti Alkotmány tartalmának megmutatása.

II.

A Történeti Alkotmánynak, mint törvényeknek, szokásoknak, mint sajátos jogszemléletnek megmutatása legalább három síkon kell történjen.

Az első sík annak rövid kifejtése, hogy a Történeti Alkotmány mit jelent az eszmék tekintetében, milyen alapvető elveket vezethetünk le belőle, melyek

azok a princípiumok, amelyek meghatározzák arcukat, jellegét. Ezeket az elemeket metajurisztikus, jogon túli, jogon kívüli még pontosabban a tételes jog felett álló elveknek kell tekintenünk.

Nem térhetünk ki másodsorban attól az igénytől sem, hogy felmutassuk azoknak a Történeti Alkotmányból levezetett, (derivált) elveknek az együttesét, amelyek így kifejtve nem találhatók meg a történeti joganyagban, ugyanakkor a lelkiismeretes elemző le tudja vezetni azokat. Nyilvánvaló, hogy az ilyen gondolati műveletek különböző szerzőknél némi eltérést mutathatnak, de gyökeres különbségeket, vagy ellentétes értelmezési eredményeket valószínűleg nem hozhatnak.

Végül a Történeti Alkotmány kézzelfogható, tételes tartalmának, anyagának felmutatása is szinte leglényegesebb feladatunk. Ennek keretében meg kell mutatassuk a Történeti Alkotmányt alkotó törvények szélesebb körét, mintegy jegyzékét.

A Történeti Alkotmány törvényeinek színes jegyzékéből ki kell emelnünk azokat a szűk értelemben vett alkotmányos jelentőségű törvényeket, amelyeket a régi magyarok sarkalatos, vagy alaptörvényeknek neveztek (leges cardinales, leges fundamentales).

1. A történeti alkotmány alapvető értékei.*

* in.: Magyar alkotmányossági kiskaté. Szerkesztette: Zétényi Zsolt. Magyarországért Kulturális Egyesület, Budapest. 2010.

Szemere Bertalan, az 1849. évi független Magyarország miniszterelnöke, elismert, nyugat-európai tapasztalatokkal is bíró közjogász és politikus kiváló jellemzését nyújtja a magyar alkotmányosságnak, figyelemmel a történeti jogra és gyakorlatra, alkotmányunk elveire. Négy sajátosságról szól:

Előszőr: „*magyar alkotmánynak mintegy lelkét teszi, az unio ellentétben az uniformitással. Hazánk valahányszor ez utóbbi s annak corollariuma, a központosítás felé hajlott, mindannyiszor kezde hanyatlani. Ez unio nálunk tisztán politikai természetű volt, s két intézvényben nyilatkozott, ti. a koronában, mely képviselte a felség eszméjét és a diatában, mely a nemzet jogait képviseli*” Alkotmányunk különböző hatalmi tényezők együttműködésére épül, elsősorban a király és nemzet, de az országgyűlésben a különböző vármegyék, vallások és etnikumok „népfajok” közösségére és egyensúlyára.

Másodsor: „*a személyes jogok nagy tiszteletbentartása*”. Majd így ír: „*Soha nem engedték magunkat a státus szörnnyeteg s meddő eszméje által elnyeletni, mely mindenben minden akar lenni; mindig a státus fölébe helyeztük a nemzetet, mint népfajt, és e fölébe a személyt, mint erkölcsi lényt.*”

Harmadsor: „*Míg más hódítók két codexet írtak, egyet maguk, mást a legyőzöttek számára, a magyarok önkényt ugyanazon egy törvény alá vették magukat. Egyebütt, a középkorban, személyes törvényhozás divatozott, azaz különbözött a törvény a fajok különbsége szerint, ellenben a magyarok kezdettől fogva a territorialis törvényhozást fogadták el, ti. ugyanazon hon fiai ugyanazon törvényeknek engedelmeskedtek.*”

Majd: *”ha az országunkban lakott összes népességet különböző korban, különféle osztályokra szaggatva szemléljük, ez elosztályozásnak több tekintet szolgált alapul, de egy nem, a fajkülönbség soha.”*

Negyedszer: *”Alkotmányunknak legfontosb jellemvonása, nemzetiségi szempontból, a megyei autonomia. E szerkezet egészen eredeti, mert mi ezt senkitől nem kölcsönzök, már politikai tekintetben is oly tökéletes, mint fontos. Van minden polgárnak ideje, tehetsége és alkalmja a státus ügyeivel foglalkozni? Valóban nincs; tehát épp ezért a nagy állodalom felosztatik apró tartományokra, hol minden még oly parányi erőnek s tevékenységnek is alkalom nyílik a köznek használhatni..”*

S ez csupán egy sokat láttató pillantás volt a tengernyi értékes közjogi irodalomra.*

*Szemere Bertalan: *Nemzetiség és magyar alkotmány*. Nyílt levél Farkas-Vukotinovics, kőrösi főispán úrhoz. In.: Szemere Bertalan: *Napló* (1849–1861). Sajtó alá rendezte Albert Gábor, Felsőmagyarország Kiadó–Bíbor Kiadó, Miskolc, 2005., 446–458. oldal.

A magyar közjogból levezethető, gondolati úton kivonható alapvető értékek és tények a magyar történelmi gyökerekből és társadalomfejlődésből eredtek, s megfeleltek – mégpedig nemzetközi összehasonlításban is korán – a keresztény és európai jogfelfogásnak. A szakrális, ősi hagyományt kifejező *Vérszerződés*, a keresztény közjogi értékeket, magyar hagyományt közvetítő *Szent István intelmei Imre herceghez* és különösképpen az *Aranybulla*, majd a későbbi jelentős közjogi dokumentumok alapján a következő, a magyar közösség által ismert, követett, gyakorolt, vezetőitől megkövetelt alapelveket ismerhetjük fel.

a. A személy védelme. A személy nemkénye-kedve szerint kiszolgáltatott szolgálja a hűbérúrnak vagy főhűbérúrnak, már csak azért sem, mert ez a nyugat Európában ismert rendszer nálunk nem honosodott meg. A személy (a politikai nemzet tagja) az állam által védendő legfőbb érték, egyben a hatalom forrása is, mint a népfenség eleme. Az egyén jogainak és szabadságának, mai szóhasználattal az alapvető emberi jogok, szavatolása az államérdekkel azonos súlyú.

b. A joguralom elve. Az államhatalom valamilyen kiváló, akár szent képviselője – így a király – sem forrása a hatalomnak, azért, mert az államhatalom a törvényekből folyik, a joron alapszik, és ez a jog felette áll mindenkinek. E jog legnemesebb része Istentől származik, az isteni természetből, ilyenképpen Isten akaratának, a tökéletességnek a közvetítője. Mind az egyén, mind az állam tisztségviselői alávetettjei a törvényeknek, s a törvényesség legmagasabb megtestesítőjének, a Szent Koronának.

c. A függetlenség elve, mint szabadságely, amely szerint egyrészt az állam más főhatalmaktól csak saját döntései által van korlátozva – *„Hungaria semper libera!”*, Magyarország örökké szabad – másrészt a személy maga is szuverén

hatalom az államban. - „*Az én házám az én váram*”- angol elv tartalmát, érzelmi-indulati beállítottságát tekintve hasonlóképpen vallott és ismert volt Magyarországon is.

d. A törvény előtti egyenlőség, amely 1848-ig a politikai nemzet tagjait, azután a nemzet minden tagját megillette.

e. Az önkormányzat. Az önkormányzat elengedhetetlen, nélkülözhetetlen, évezredes eleme a magyar alkotmánynak, elsősorban a legfontosabb a megyei önkormányzat formájában,

de más (székek, kerületek, vallások stb.) alakzatokban is.

2. A történeti alkotmányosság alapelvei, a Szent Korona tana

A történeti alkotmány gerincét alkotó törvények listáját, amely a szerző véleményét is kifejezi, a mellékletben közöljük.

Történeti alkotmányunk alapelvei és a Szent Korona-tan, nem lényegi eltérésekkel, amelyek az adott korszakok történeti-politikai-társadalmi sajátosságai-ból adódnak, hasonlíthatóak a modern alkotmányosság olyan alapelveihez, mint a népszuverenitás és népképviselés, a hatalmi ágak szétválasztása és egyensúlya, a törvények uralma (a jogállam) és a törvény előtti egyenlőség elve. A Szent Korona-tanban gyökerező alapelvek némileg többlettartalommal gazdagítják, árnyalják azokat, történeti értelmezési háttérrel is szolgálva. Ezen elvek sehol nincsenek rögzítve törvényi formában, azonban következnek a közjogi tényekből, s a felsorolt módon az értelmező személy szellemi termékének tekintendő.

A magyar történeti alkotmányosságnak a Szent Koronatanban és az alapvető törvényekben és szokásokban gyökerező tételei (származtatott elvek):

A hatalomátruházás

A következő, ismertetett elvek együttesen jellemzik a Szent Korona tanát. Mindazonáltal röviden is meghatározható ennek lényege. Az olvasónak lehet olyan gondolata, hogy annyiféle Szent Korona-tan létezik – noha jelentős hasonlósággal és azonosságokkal –, ahány szerzőtől olvas a kérdésről. Mi a magyar közjogtudományban leginkább meghonosodott értelmezést ismertetjük, Werbóczy István 1514-ben elkészült jogkönyve, a TRIPARTITUM (Hármaskönyv) alapján.*

*Tripartitum idézetek forrása: Werbóczy István Hármaskönyve. Magyar Törvénytár 1000–1895 Millenniumi Emlékiadás 1997. Szerkesztő: Dr. Márkus Dezső. A polgári korban hatályosnak nem tekintett szövegrész kisebb betűvel szedve.

A Szent Korona eszméje és tana az 1995-ös, bővített és átdolgozott kiadásban megjelent Magyar Állam- és Jogtörténet egyetemi tankönyv közkeletű szóhasználatában: „*A Szent Korona tana szerint az uralkodó és a rendek együtt alkotják a Szent Korona testét (totum corpus Sacrae Regni Caroniae), melynek a király a feje (caput Regni), s a rendek a tagok (membra Regni). A Szent Korona*

tanát egy ún. Szent Korona-birtoktan egészítette ki, amely szerint minden földtulajdonjog gyökere Magyarországon a Szent Koronától ered (*radix omnium possessionum*). S mivel így a szent korona személyesíti meg a főhűbérúr uralmát, a Szent Korona lesz az örökös olyankor, amikor a családban más örökös nem marad, s a birtok visszaszáll az adományozóra. A Szent Korona szerzi meg a hűtlenek birtokait is.”

A Szent Korona közjogi elmélete Werbőczy formulázásában (A *TRIPARTITUM OPUS JURIS CONSUETUDINARII INCLYTI REGNI HUNGARIAE*

– *NEMES MAGYARORSZÁG SZOKÁSJOGÁNAK HÁRMASKÖNYVE*.

I. rész. 3. cím 6. és 7. §, 4. cím, II. rész 3. cím 3. és 4. §.) a következő: „*Miután pedig a magyarok a szent lélek kegyelmének ihletéből, szent királyunk közremunkálása által az igazságnak felismeréséhez és a katolikus hitnek vallásához jutottak és Őt önként királyukká választották és meg is koronázták: a nemesítésnek s következőképpen a nemeseket ékesítő és a nem nemesektől megkülönböztető birtok adományozásának jogát s teljes hatalmát az uralkodással és országlással együtt a közösség a maga akaratából az ország szent koronájának joghatósága alá helyezte és következőképpen fejedelmünkre és királyunkra ruházta; ettől fogva Ő tőle ered minden nemesítés és a két dolog mintegy a viszonyos átruházásnál és kölcsönösségnél fogva, annyira szorosan függ egymástól mindenha, hogy egyiket a másiktól külön választani és elszakítani nem lehet s egyik a másik nélkül nem történhetik.*” (I. 3. cím 6. §)

„*Mert a fejedelmet is csak a nemesek választják, és a nemeseket is csak a fejedelem teszi azokká, s ékesíti nemesi méltósággal.*” (I. 3. cím 7. §)

„*A valóságos nemességet tehát katonai étellel és tudománnyal vagy egyéb lelki és testi adományokkal és erényekkel lehet megszerezni.*” (Beiktatta 1844. évi IV. t.cz., I. 4. cím Bevezetés.)

„*Mert mihelyt fejedelmünk bármely állapotú embert jeles tetteiért és szolgálataiért várral vagy mezővárossal akár pedig majorral vagy más birtokjoggal megajándékoz, az fejedelemnek ilyen adománya által (ha ezt törvényes iktatás követi), azonnal valóságos nemessé lesz és a parasztság állapotának minden ágája alól kikerül.*” (I. 4. cím Bevezetés.)

„*1. § És ezt az adományos szabadságot a miéink nemességnek mondják. A honnan az ily nemesek fiait joggal örökösöknek és szabadoknak nevezzük. Az ilyen nemeseket az imént említett javakban való részesülés és összeköttetésnél fogva a szent korona tagjainak tartjuk, a kik senki más hatalmának alávetve nincsenek a törvényesen megkoronázott fejedelmen kívül.*” (I. 4. cím 1. §)*

*A kisebb dőlt betűs rész a polgári korban már nem volt hatályban. Közkeletű és tudományos értelmezés szerint, (erről nem szólt törvény, amint a szent korona tanról sem) szerint 1848-évi áprilisi törvényektől kezdve a szent korona tagja minden magyar honos, nemcsak a nemesek.

„*A fejedelem mindazáltal egyedül a maga akaratából és önkényesen, kiváltképpen az isteni és természeti jogot sértő dolgokban és az egész magyar nemzet régi szabadságának ártalmára semmit sem rendelhet; hanem össze kell hívnia és meg kell kérdeznie a nemzetet, vajon ennek az ilyen törvények tetszenek-e vagy sem?*”

A kik ha igennel felelnek, azontúl az ilyen végzéseket (az isteni és természeti jog mindig épségben maradván) törvényekül tartjuk meg.” (II . 3. czim 3. §)

„Mégis mindezeket nem a nemzet, hanem különösen a fejedelem statutumainak mondjuk azért, mert ha a fejedelem beleegyezése és megerősítése mindkét esetben azokhoz nem járul, eme rendeleteknek semmi ereje nem leszen. Mindazáltal általános néven eme rendeleteket igen gyakran az ország végzeményeinek nevezük.” (II . 3. czim 5. §)

„Többnyire pedig, közös megegyezéssel, maga a nemzet is elhatároz valamit, a mit a közjóra hasznosnak ítél és írásban terjeszti a fejedelem elé, kérvén, hogy erre nézve neki törvényt adjon és ha maga a fejedelem az ilyen végzéseket elfogadja és helyben hagyja, akkor az törvényerőre emelkedik s azonnal törvénynek kell tekintenünk.” (II . 3. czim 4. §)

Az itt nem idézett 1. és 2. § szinte ismétli az I. rész. 3. czim 6–7. §-át.

A Szent Korona-birtoktan tartalmáról – amely szerint minden birtokjog forrása a Szent Korona, amelyre magszakadás vagy hűtlenség estén visszaszáll a birtoklás joga –, az I. rész 3. czim 6. § és az azt ismétő II . rész. 3. czim 2. § és az I. rész 10. czim 1. § és 13. czim rendelkezik.

Szabó Béla 1848 előtti elmélete szerint az egyetemes magyar földtulajdonjog a Szent Koronát illeti úgy, hogy másoknak csak birtokjoga, de nem tulajdonjoga lehet. A Szent Korona főtulajdonjogáról (radix omnium possessionum – minden birtok gyökere) általános vélemény, hogy az ősiség, azaz a visszaháramlás lehetőségének megszűnésével 1848-ban hatályon kívül került. A Szent Korona birtoktan hatályát megszüntette az ősiség eltörléséről szóló 1848. áprilisi XV. tc., az 1852. november 29-én kelt császári nyílt parancs 14. §-a és az 1861. évi országbírói értekezlet által javaslatba hozott Ideiglenes Törvénykezési Szabályok 20. §-a, amely az ősiségi nyílt parancs hivatkozott rendelkezését ellenkező alkotmányos rendezésig hatályában fenntartotta. Ennek felel meg a ma hatályos szabad ingatlanforgalom.

A Szent Korona-tagság tartalmát adja a Primae Nonus (az első rész kilencedik címe, primae partis nonus titulus „a nemeseknek négy fő éskiváltságos jogáról”), úgymint: letartóztani nem, hanem csak törvényben meghatározott okból és módon lehetett, kizárólag a törvényesen megkoronázott király hatalma alatt állott, az uralkodó törvényes úton vonhatta felelősségre, adómentesség és a vagyonával való szabad rendelkezés illette meg, végül a királyi esküvel megerősített nemesi jogokat sértő királlyal szemben megilleti (1687-ig) az ellenállási jog. Ezen jogok megfelelő tartalommal a jogkiterjesztés, 1848 után nagyjából mindenkit megillető joggá váltak, amikor a magyar honosok az állampolgári jogegyenlőség jegyében az „egy és ugyanazon szabadság” állapotába kerültek, az adómentesség és a már korábban megszünt ellenállási jog kivételével.

Mivel nemzet és fejedelem szorosan összetartozik, egymást szorosan kiegészíti egyikük sem tudja a hatalmat kizárólagosan gyakorolni. Így az európai joggyakorlatban egyedülálló módon a hatalom teljessége nem a népet, nem az ország választott vezetőjét, hanem egyedül a Szent Koronát illeti meg. Ez az elv biztosította évszázadokkal az európai demokráciák megszületése előtt a demokratikus hatalomgyakorlást, és kizárta a diktatúrák kialakulásának lehető-

ségét. Ezt a demokratikus és az arisztokratikus elv együttes érvényesüléseként értelmezték 1848 előtt, hiszen a nemesség egyeteme egyesítette közjogi erejét, s a királynak a nemzettel egyenlő közjogi súlya volt.

A korlátozott, osztott és ellenőrzött hatalomgyakorlás

„Akik a vezér szabad akaratukból választották fejükké; azok se maguk, se utódaik a vezér tanácsából ki ne rekesztessenek, – továbbá, hogy; amit (a hazát) közös küzdelemben szereztek, azon közösen osztozkodjanak” (Vérszerződés)

A király nem dönthet a nemzet megkérdése nélkül, a nemzet nem alkothat jogot a király jóváhagyása nélkül. Azért nem tudott a magyar történelemben soha meggyökeresedni az abszolút monarchia, mert az abszolutista (diktatórikus) törekvésekre a nemzet mindig közjogi küzdelmekkel, végső esetben szabadságharcokkal válaszolt. Szabadságharcaink mindenkor alkotmányhelyreállító szabadságharcok voltak, amelyek bukásuk ellenére is, a kivívott közjogi kiegyezésekkel elérték a történeti magyar alkotmány helyreállítását, és elhárították az abszolutista törekvéseket. Ez alól egy kivétel van, az 1956-os szabadságharc, amelyet máig nem követett értékeit rögzítő kiegyezés, joghelyreállítás. – Ez a 2011. évi Alaptörvény, az „új alkotmány” nagy próbája, a meghirdetett „nemzeti együttműködés” valóságának mércéje, tekintettel arra, hogy létrejöttek a törvényi alapok ez utóbbi joghelyreállításához is, a kommunista korszak illegitimmé nyilvánításával.

A forradalom követelései nem mások voltak, egy nemzetépítő szociális jogállam építésének jegyében, mint a magyar alkotmányos fejlődés öt alapértékének az adott viszonyok közötti érvényesítése: az alapvető emberi jogoké, a joguralomé a függetlenségé (szabadságé), a törvény előtti egyenlőségé és az önkormányzaté. A szabadságharc részeként a munkástanácsok átvették az államosított üzemek és vállalatok vezetését, az autonómia egy sajátos formáját kezdték a kommunista állam mindenhatósága helyére léptetni, az ellenállási jog egy sajátos változatát képviselték.

Mondhatjuk-e, hogy valóság az állami és nemzeti függetlenség? Hogy az önkormányzat eszméje és gyakorlata megfelelő súlyt kapott, s hogy az 1956-os szolidaritásnak megfelelő jelenségek tanúi lehetnénk?

Az állami és a nemzeti függetlenség

Ebből soha nem engedtünk: Cum Deo Pro Patria et Libertate! Hungaria semper libera! – Istennel a hazáért és szabadságért! Magyarország örökké szabad – ez az évezredes kívánság, örök cél és szellemiség. Ezen elv legújabbkori olvasata a *népi-nemzeti önrendelkezés, amely a jelenkor több nemzetközi okmányában rögzítettett.*

Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 1. Cikke szerint:

„1. Minden népnek joga van az önrendelkezésre. E jog értelmében a népek szabadon határozzák meg politikai rendszerüket és szabadon biztosítják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.

2. Céljai elérése érdekében minden nép - a kölcsönös előnyök elvén alapuló nemzetközi gazdasági együttműködésből és a nemzetközi jogból eredő kötelezettségeinek tiszteletben tartásával - szabadon rendelkezik természeti kincseivel és erőforrásaival. Semmilyen körülmények között sem fosztható meg valamely nép a létfenntartásához szükséges eszközeitől.” Az első pontban rögzített elvet tetelesen fel kellett volna venni az alaptörvénybe, tekintettel arra is, hogy a magyar népet az utóbbi száz év alatt többször megfosztották önrendelkezési jogától, s e jog sérelmével szakították darabokra 1920-ban nemzetközi kényszerek alapján, elutasítva népszavazási igényét is. Jelenleg is nagy tömegben élnek magyarok az állam határain kívül ősi településterületeiken kisebbségi sorban, jogfosztásokat elszenvedve. A második pontban foglalt elv felismerhető az alaptörvényben, de, további sarkalatos törvényben való megerősítésre szorul.

Az utóbbi jogelv, s mindenekelőtt a történelmi jogi hagyomány alapján rögzíthető az a magyon régi, az Aranybullában is rögzített elv, amelynek mai fordítása:

A nemzeti vagyon védelme

Ezt szabályozza majd a földtörvény, s más meghozandó törvények, melyeknek rendelkezniük kell köztulajdon kizárólagos tárgyainak védelméről és köréről. Ennek jegyében született a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, s ezt szolgálhatják a gazdasági alkotmányosság tárgyában kívánatos törvények.

A jogkiterjesztés

A Werbóczy I. rész 9. cím meghatározza a nemesek fő és kiváltságos jogait. 1848-ban a nemzet úgy törölte el a nemesi szabadságot, hogy kiterjesztette azokat az egész nemzetre. A jogkiterjesztés elve ellentétes a forradalom elvével. A népet beemelte az alkotmány sáncaiba, ahogyan akkor mondták. A nagy francia forradalom azért volt forradalom, mert lerombolta a régi rend, az ancien regime épületét, nemcsak eltörölte a nemesi kiváltságokat, hanem fizikailag meg is semmisítette a nemesség egy részét. Ezzel szemben 1848-ban a magyar közjogi hagyományoknak megfelelően nem a rombolás, hanem az építés elvét követve a nemeseket illető jogokat kiterjesztették az egész nemzetre.

Kossuth már másfél évezeddal a szabadságharc előtt így szól a jogkiterjesztésről:

*„A szabadság olly kimeríthetlen kincs, melly azáltal, hogy véle többen osztoznak, sem fogy, sem gyengül, sőt nő, sőt erősödik.Nem arról van szó, hogy mi nemesek leszálljunk a néphez, hanem arról, hogy őtet magunkhoz felemeljük. Olly kincset osztani meg tíz millió polgártársainkkal, melly a megosztás által nem fogy, csak az irigység ellenkezhetik, s ezen rútvétken alapítónok mi szabadságunkat?”**

* Kossuth Lajos: "A Magyar Fő Rendek 1833-ban." Első kötet, szerző: Udvardi Kossuth Lajos... Élőbeszéd." OL., Kossuth Gyűjtemény, I. 59/b.

A Szent Korona-tagság

A magyar állampolgárok összességének mellérendeltsége (1848 óta) mintegy a nemzet tagjainak testvéri közössége. A Szent Korona-tagság mellérendeltsége

(az alá-fölérendeltség elvével ellentétben) ma is alkalmas valódi nemzeti közösség megteremtésére, társadalmi érdekek és értékek védelmére.

A magyar nemzet egészen kivételes esetektől eltekintve nem ismert, nem ismer el maga fölött személyi hatalmat. A hűség, a hódolat a Szent Koronának szól, a szolgálatok is a Szent Koronát illetik. A mellérendeltség elvének sérthetlenségére csak a Szent Korona-tan ad garanciát.

Az európai történelemben megvalósult államformák, amelyekben a szuverenitás akár a népet, akár az uralkodót illette meg, magukban hordták a kisebbség többség rovására való hatalomgyakorlásának elvét. Ez megvalósulhatott abszolútista monarchia, vagy a „nép nevében” való totális diktatúra formájában. A magyar történeti alkotmányban elvileg, fogalmilag kizárt, hogy akár a nép (vagy nevében eljáró képviselőik), akár az uralkodó (államfő) kizárólagosan gyakorolja a hatalmat, mert egyik sem rendelkezik vele. A hatalom teljességével kizárólag a Szent Korona rendelkezik.

Az egyenlő alkotmányos szabadság

Werbőczy I. rész 10. cím 7. §: A nemeseket, 1848-tól a haza polgárait, függetlenül vagyoni állapotuk szerinti tagozódásuktól, egy és ugyanazon szabadság illette meg, s ez az 1848-évi nagy alkotmányreform, „alkotmányos forradalom” után az egész nemzetre kiterjesztést nyert az évezredes szabadságelv jegyében.

A népcsoportok egyenjogúsága

Magyarország történetének túlnyomó részében a történeti alkotmány hatókörében egyenjogú volt minden országlakos a maga társadalmi-politikai viszonyai között, (eltekintve a nem őshonos zsidóság és izmaeliták jogainak bizonyos, létérdekeket nem sértő korlátozásától). Egyenjogúak voltak a politikai nemzet tagjai 1848-ig, s ugyaneddig a politikai nemzethez nem, de a tág értelemben vett néphez-nemzethez tartozók, a jobbágyok is a maguk körében, majd 1848-ban, a nagy alkotmányreform idején az egész nép az „alkotmány sáncain belülré” került. Egyik korban sem volt nyelvi-etnikai alapú megkülönböztetés, s ugyanazon törvényt alkalmazták az egyenlő jogállású, de eltérő nyelvű, nemzetiségű emberekre, kivéve, ha ők – mint a székelyek és szászok – külön törvényt kívántak alkalmazni. Az első, a maguk korában nemzetközileg is példás nemzetiségi törvényeket Magyarországon 1849-ben és 1868-ban hozták meg, s Erdélyben születtek a vallási egyenjogúságról szóló első európai törvények 1545–1568-ban. Az ország kedvezett a kulturális, vallási önkormányzatoknak és egyes népcsoportok területi-közigazgatási önkormányzásának. A jogfosztó, korlátozó rendelkezések a XX. század első felében nem sorolhatók az alkotmányos jogszabályok körébe.

Az önkormányzatiság elve

Közjogi küzdelmeink bástyái a Habsburg-időszakban a vármegyék voltak, így az önkormányzatiságnak az önkényuralmi törekvésekkel szemben mindig kiemelt szerepe volt a magyar közjogban. Az önkormányzatiság gazdag (vallási, etnikai, stb.) példatára található meg történelmünkben.

A népszuverenitást magába olvasztó nemzeti szuverenitás, mely szerint minden hatalom forrása a magyar nemzet

A nemzetet közügyekben való részvételre jogosító, népfellegi jellegű elv (nemzetsuverenitás) alapján a közösség minden tagja jogosult a nemzeti gyűlésben részt venni, személyesen illetve képviselői útján osztozni a törvényhozó és kormányzati hatalomban, és kötelessége a honvédelem. A Vérszerződés 3. és 6. pontja fejeződik ki a tanácsról, az országgyűlésről, a király és a nemzet közös jogairól szóló későbbi rendelkezésekben, mint a Hármaskönyv I. rész 3. címében és II. rész 3. címében, mely szerint a nemzetnek a törvényhozásban való részvételre való joga azon korból származik, midőn az egész törvényhozás joga a nemzetet egyedül illette meg. A királyi hatalom Isten kegyelméből való, de Magyarországon, a trón betöltése, a koronázás, mint világi hatalom átruházás mindig a nemzet döntésén, választásán alapul. A törvényhozás a királyság (nemzet által történt) létrehozása után lett a király és nemzet közös joga. Következésképpen – amint a két világháború közötti király nélküli királyságban kifejtették – a királyi hatalom hiánya esetén a nemzetsuverenitás és a szent korona tagság teljes jogú birtokosa, megtestesítője a nemzet, amely jogosult a hatalom teljességét gyakorolni. Természetesen fordítva nem lehetséges, nemzet nélkül a király nem gyakorolhat hatalmat.

A törvénytörést jogot nem alapít elve

Önkényuralmi korszakok után rendszerint – mint 1687-ben, 1791-ben, 1867-ben, 1920-ban – országgyűlési döntéssel, törvénnyel érvénytelenné nyilvánították az önkény jogalkotását. Van példa az ilyen jogalkotás hatályban tartására is, de ilyenkor egy szuverén országgyűlés, vagy kivételesen bírói fórum rendelkezett az eredetileg érvénytelenné tekintendő szabályok hatályban tartásáról.

Az önkényuralmi hatalomgyakorlás tilalma

E tan a Szent Korona-tan alaptétele. Hatalmat csak a király és a mindenkori magyar nemzet együttesen gyakorolhat. A király a nemzettől független hatalommal nem rendelkezik, hiszen az államhatalom összességét és teljességét kifejező jogok a Magyar Szent Koronát illetik.

Az alkotmányellenes hatalomnak való ellenállás joga (*ius resistendi*) Aranybulla 31. §.

Nem idegen jogintézmény utánzásaként jelenik meg nálunk az alkotmányellenes hatalomnak való ellenállás joga, az alkotmányához elszántan ragaszkodó, annak védelmére mindig kész magyarság lelkében élő jogi felfogás kifejeződése nem idegen jogintézmény másolása. Bár az 1688. évi IV. törvény megszüntette, tény az, hogy a magyar nemzet az alkotmányellenes hatalomnak való ellenállás jogát (amely megvolt az Aranybulla előtt is, már a honfoglalás előtti Vérszerződésben megtalálhatjuk) a történeti alkotmányból eredő alapjognak tekinti, és azt jelenleg is gyakorolja.

E jog megerősítésének elmaradása volt az egyik oka a Rákóczi-szabadságharc kitörésének. A koronázási eskük e jogot ezt követően már nem erősítették meg,

azonban a magyar nemzet az alkotmányellenes hatalomnak való ellenállás jogát a történeti alkotmányból eredő alapjognak tekintette az Aranybullában foglaltak szerint. A jog felfogatását célzó erőszak, vagyis a forradalom sohase lehet alkotmányos. Ugyanakkor alkotmányos és törvényes lehet a törvényhelyreállító szabadságharc, mert a jog nem köteles meghátrálni a jogtalan erőszakkal szemben. Hasonló rendelkezés található Magyarország Alaptörvénye Alapvetés részének C. cikkében.

Az alkotmányos hatalom jogfolytonossága

E jogfolytonosság töretlen volt 1944. március 19-ig. Minden hatalom szerves folytatása volt az előzőnek, elismerve és megerősítve a magyar történeti alkotmányt. 1944. március 19-től a hatalmat nem tekintjük jogfolytonosnak. Idegen katonai megszállás alatt nem lehet, nem volt szuverén, azaz idegen befolyástól mentes államhatalom, de nem érvényesült a valódi népszuverenitás sem. Ezért az 1946. évi I. törvény Magyarország államformájáról, nem valódi alkotmányos törvény. Ezzel az időszakkal – amikor az erőszakos szervezetek az idegen megszállókkal együttműködő, a bűnözést a politika eszköztárába iktató kommunista párt kezében voltak – nem teremthető jogfolytonosság, mert az ilyen folyamatosság a magát folytatónak nyilvánító hatalmat is megfosztja legitimitásától, hitelességétől. A valódi történeti jogfolytonosság (nem a pártállammal húsz éve helyreállított technikai, szerkezeti folyamatosság) létrehozásának, helyreállításának igénye a magyar nemzet részéről követelő közjogi törekvés, amely az Alaptörvény hitvallás részében a kijelentés és elhatározás szintjén teljesült: *„Tiszteletben tartjuk történeti alkotmányunk vívmányait és a Szent Koronát, amely megtestesíti Magyarország alkotmányos állami folytonosságát és a nemzet egységét.*

Nem ismerjük el történeti alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését. Tagadjuk a magyar nemzet és polgárai ellen a nemzetiszocialista és kommunista diktatúrák uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elévülését.

Nem ismerjük el az 1949. évi kommunista alkotmányt, mert egy zsarnoki uralom alapja volt, ezért kinyilvánítjuk érvénytelenségét.

Egyetértünk az első szabad Országgyűlés képviselőivel, akik első határozatukban kimondták, hogy mai szabadságunk az 1956-os forradalmunkból sarjadt ki.

Hazánk 1944. március tizenkilencedikén elveszített állami önrendelkezésének visszaálltát 1990. május másodikatól, az első szabadon választott népképviselő megalakulásától számítjuk. Ezt a napot tekintjük hazánk új demokráciája és alkotmányos rendje kezdetének.”

Az emberiség elleni bűncselekmények büntetendőségéről és elévülésének kizárásáról, valamint a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények üldözéséről szóló 2011. évi CCX. Törvény 3. § (1) bekezdés *b) pontja* szerint *„kommunista diktatúra: az 1949. augusztus 20-a és 1990. május 1-je közötti időszak;”* Az alaptörvény és ezen törvény egybevetésével felvetődik a kérdés, hogy minek minősül az 1944. március 19 és 1949. augusztus 20-a közötti időszak, az erőszakos szervezetek kommunista megszállásának, a politikai bűnözésnek, az

idegen katonai önkényuralmi megszállásnak az időszaka. Az Alaptörvény értelme szerint ez alkotmány nélküli, önkényuralmi, illegitim, szuverenitás nélküli időszak volt.

A szerves jogfejlődés

Az Aranybulla bevezető szavai szerint úgy jött létre, hogy a nemesség sürgető kéréssel ostromolta **II. Endrét**, sőt már királyi elődeit is. **II. Endre**, „*az ő kérelmüknek mindenben eleget tenni akarván*”, teljesítette a kérést. A magyar jogalkotás egyedülálló jellegzetessége, hogy már a XIII. század elején úgy jön létre az Aranybulla, mint a későbbi törvények; a nép óhajátását teljesítő királyi hozzájárulással (szentesítéssel), vagyis nem forradalmi úton, hanem az alkotmányreform természetes és jogszerű útján.

Az ősiség

Említenünk kell az ősiséget is, bár több mint 150 éve, hogy az 1848. évi XV. törvénycikk (majd az 1852. évi Ősiségi Pátens, melyet bevett törvénnyé tett az 1861. évi Ideiglenes Törvénykezési Szabályok) hatályon kívül helyezte azt. Erről, mint a modern monetáris gazdaság akadályáról „kötelező” megemlékezünk.

Ma a modern monetáris gazdaságpolitika értékromboló hatásait tapasztalva érdemes megfontolni és újragondolni az ősiség intézményét.

Nagy Lajos ősiségi törvénye (1351) félévezreden át a történeti alkotmány gazdasági alapját képezte. Az ősiség mint jogi alapelv az alábbiakban foglalható össze:

Az ingatlanok és az alapvető termelőeszközök felett fennálló tulajdonjog, különösen a rendelkezési jog korlátozott volt. (Ebbe a földön kívül beletartozott minden olyan eszköz, amely az önálló gazdálkodás nélkülözhetetlen kelléke volt.) A „tulajdonosokat” valójában csak a birtoklás és használat joga illette meg. Azokat eladni, jelzáloggal megterhelni, nagyon korlátozottan, szabadon örökíteni pedig egyáltalán nem lehetett.

Ezen javak tulajdonosa ugyanis a Szent Korona volt. Azok tőle származtak, reá háramlottak (szálltak) vissza magszakadás vagy hűtlenség, hazaárulás esetén. Miért? Mert ezeknek a gazdasági javaknak nemcsak a múltban és jelenben, hanem a végtelen időben meghatározott jövőben is biztosítani kellett a nemzetségi fizikai fennmaradását, jólétét, gazdasági és politikai függetlenségét. Az ősiség elve kizárta, hogy a jelenben élvezett rövid távú előnyökért (ültetvények kivágásáért fizetett juttatások, állatállomány felszámolása, termőföld-értékesítés stb.) a nemzet maga számolja fel a jövő generációk anyagi létalapját.

III.

A történeti alkotmány sarokpontjai és államszerkezete

1. *Mintegy összegezve előző fejtegetéseinket, feltesszük a kérdést: Miből áll a történeti magyar alkotmány?*

„Azok a legjobb és legerősebb törvények, melyek már írásba foglalásuk előtt mintegy élve gyökeret vertek.” Így írta ezt egyik jogtudósunk, **Frank Ignác** a XIX. században.

A történeti magyar alkotmány olyan élő, organikus joganyag, amely Magyarországnak a Szent Korona-tanban gyökerező, több évszázados törvényhozási folyamatban létrejött sarkalatos és alaptörvényeit öleli fel.

Széchenyi szerint ide sorolható törvények: Vérszerződés, Aranybulla, koronázási eskük, hitlevél, Pragmatica Sanctio, az 1790–91-es törvények, a vallásszabadságról szóló törvény, a nyelvről szóló törvények, az 1848. évi áprilisi törvények.

Széchenyi halála után ide sorolhatók: az 1867. évi XII. törvény a kiegyezésről; az 1920. évi I. tc. az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről; az 1921. évi XLVII. tc. V. Károly Ó Felsége, uralkodói jogainak és a Habsburg Ház trónörökösödésének megszüntetéséről; az 1926. évi XXII. tc. az országgyűlés felsőházáról megszületett törvények.

2. Milyen államszerkezet jellemezte a történeti magyar államot?

Külön tanulmányokat igényelne mindannak elemzése, ami a régi alkotmányos politikai rendszert jellemezte, s a mai alkotmányosság helyzetében nem kellően van jelen, s ezért megfelelően érvényesítendő, mint elv és követelmény.

A legjellemzőbb elemek:

- jelentős súlyú, erkölcsi tekintélyű, a politikai nemzetet jelentő és képviselő kétkamarás (érdek- és értékérvényesítő) országgyűlés;

- következetesen nagy hatáskörű, tekintélyes (a jelenben ajánlhatóan nép által), választott államfő;

- felelős, jelentős erkölcsi-közjogi tekintélyt képviselő kormányfő, akinek közjogi biztonságát a nemzetől és az államfőtől nyert erkölcsi tekintélye adta, de mindazonáltal elmozdítható volt;

- az alkotmánybiztosíték erejével felérő elsőrendűen vármegyei önkormányzatok, továbbá egyházi, nemzetiségi, kulturális, szociális, gazdasági és egyéb önkormányzati rendszerek;

- függetlenség az állam külső viszonyait illetően;

Mindezek: a nép által választott, jelentős hatáskörű államfő, a szilárd, jól felépített kétkamarás országgyűlés, kellően ellenőrzött, felelős, jelentős hatáskörű központi végrehajtó hatalom, valamint az erős hatáskörű és gazdasági-pénzügyi háttéren nyugvó önkormányzati rendszer egyensúlyán alapuló, független igazságszolgáltatással, a Kúriában megtestesülő alkotmány-bíráskodással, közigazgatási bíráskodással bíró, az egyén jogait és szabadságait védő, a közösség érdekeit törvényesen érvényesítő államszervezet képét vetítik elénk.

IV.

Mindezek az elvek természetesen kiegészülnek az utóbbi hetven év magyarországi tapasztalataiból származó elvekkkel és a mai nemzetközi alkotmányossági követelményekkel

A kor változó igényeihez bölcsen igazodó magyar közjogi hagyományunk szellemében sem szakíthatunk *a szociális jogállam eszméjével, mert a személy méltóságának történeti követelménye azt is jelenti, hogy minden magáról megfelelően gondoskodni nem tudó személy emberhez méltó, legalább elemi szintű társadalmi-anyagi körülmények között éljen* A szociális jogállam nem a látszat-

függetlenségű, hagyományos kötelékeitől elszakított egyén, hanem a közösségben létező, azért felelős, azt védő s a közösség által védett állampolgár államközössége. A szociális jogállam alkotmánya ösztönzi és szabályozza a gazdaság működését, intézményekkel és anyagi támogatással segíti a kulturális tevékenységet, gondoskodik az elemi szociális és egészségügyi biztonságról. A jog követésére való morális ösztönzéssel szolgálja a közjót.

Alapvető követelmény a gazdaság alkotmányos érvényű, nemzeti érdekű elveinek érvényesítése. Ezen igény jegyében került be az Alkotmány szövegébe egy államadósság paragrafus, a gazdaság alkotmányos érvényű, nemzeti érdekű elveinek érvényesítésével. Ezen igény jegyében került be az Alkotmány szövegébe egy államadósság paragrafus. Az Alaptörvény Állam című részének 36. cikke szerint: „(4) Az Országgyűlés nem fogadhat el olyan központi költségvetésről szóló törvényt, amelynek eredményeképpen az államadósság meghaladná a teljes hazai össztermék felét.

(5) Mindaddig, amíg az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladja, az Országgyűlés csak olyan központi költségvetésről szóló törvényt fogadhat el, amely az államadósság a teljes hazai össztermékhez viszonyított arányának csökkentését tartalmazza.”

V.

1. Az előzőekben vetettünk néhány pillantást a jelenkori alaptörvényre. 2011. húsvétján új Alaptörvény született Magyarországon, a történetileg létezett magyarországi alaptörvények legújabbika. Kérdezhető, hogy miben különbözik ez az új, Magyarország Alaptörvénye a Történeti Alkotmány egészétől, egyáltalán: a Történeti Alkotmány részének tekinthető-e. Erre a külön kötetnyi tanulmányt igénylő kérdésre itt nem válaszolhatunk, néhány példával azonban már utaltunk létező összefüggésekre. Akkor járunk el helyesen, ha nem a különbségekről szólnunk, hiszen azok kötetnyi, mégis időleges érvényű eszme-futtatást ölelnének fel. Sokkal célravezetőbb, és egyszerűbb megközelítésre van szükség. Ez így hangzik: Miben közös az új Alaptörvény és az ezeréves Alkotmány, egyáltalán van-e közösség a jelen és a múlt alkotmányosság között? A kérdés illetően felvetését több nyomós ok indokolja.

A történeti Alkotmánynak mintegy újraélesztése, teljes gazdagságában jelen idejű Alaptörvényben való megmutatása, a szerves értékbeli és intézményi folyamatosság helyreállítása ugyanis csaknem lehetetlen volt a 2010. évi országgyűlési választásokat követő kevesebb, mint egy esztendő alatt. Miért?

Elsősorban: a legutolsó alkotmányos magyarországi rendszer 1944. évi megroppanása majd megszűnése óta mintegy hetven esztendő telt el, csaknem fél évszázados önkényuralom, majd két évtizedes szociálliberális beállítottságú, a nemzetközi birodalmi kényszerek hatását mutató, a hagyományos értékek és nemzeti érdekek védekező helyzetében eltelt átmeneti korszak közepette. A jogtudó értelmiség többsége, így a politikai hatalomgyakorlók számára a Történeti Alkotmány múltbeli, időszerűtlen ismeretanyag volt, melynek valódi súlya és jelentősége a rövid alkotmányhelyreállító időszak végén 2010 és 2011 fordulóján mutatkozott meg.

Másodsorban: a Történeti Alkotmány elsőrendűen sajátos gondolkodásmódot, értéktudatot és szemléletet jelent, amelyet nem lehet egyik napról a másikra hatályba léptetni vagy megtanulni, mint egy álmából feltámasztott Csipkerózsikát élővé varázsolni.

Harmadsorban: Alkotmányosságunk olyan nagy fordulatai, mint az 1222. évi nagy kiváltságlevél, az Aranybulla tanúsítja, vagy az 1848. évi áprilisi törvények, az alkotmányos forradalom jeles eredményei bizonyítják azt, hogy a nagy fordulatok az adott kor közjogi kihívásaira adott korszerű válaszok jegyében születtek, miközben általuk tovább gazdagodott a Történeti Alkotmány patinás épülete. Az alkotmányozásra rendelkezésre álló tízhónapos időszak még egy alkotmánylevél (charta) megalkotására is kevés volt, nem hogy a korszerű liberális jogelvek, nemzetközi elv- és normarendszerek és a történeti hagyomány szerves összecsiszolt együttesének létrehozására.

Ezen tények és lehetőségek szabta korlátok közepette kell értékelnünk majd a maga helyén, később, történelmi távlatban a 2011. évi húsvéti Alaptörvényt.

2. Amikor tehát választ adunk arra, hogy mi a közös a hatalmas súlyú Történeti Alkotmány és a jelen alkotmányossága között, legalább három erős kapcsot ismerhetünk fel.

Az egyik: Az Alaptörvény kifejezi a Történeti Alkotmány folytonosságának határozott kijelentését, megállapítását, azaz a folyamatosság vállalását.

A másik: Az Alaptörvény kifejezi azt a követelményt, hogy alkotmányos kötelesség az Alaptörvénynek a Történeti Alkotmány vívmányai figyelembe vételével való értelmezése.

Magyarország Alaptörvénye R) cikk (3) bekezdése szerint „Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.”

Ezen alkotmányértelmezés első, jó példája a 33/2012. (VII. 17.) AB határozat a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény egyes rendelkezései alkotmányellenességéről.

A határozat szövege szerint: „*Új alkotmányunk R) cikk (3) bekezdése szerint „Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.” Ez a szabály nem önmagában a történeti alkotmányt, hanem annak vívmányai jelentőségét hangsúlyozza. Azt, hogy mi tartozik a történeti alkotmányból a vívmányok közé az Alaptörvény alapján, az Alkotmánybíróságnak kell megállapítania. A magyar történeti alkotmány konszolidált értelmezésének minimumához tartozik annak elfogadása, hogy a XIX. században végbement polgári átalakulást konstituáló törvények a történeti alkotmány részét képezik. E törvények teremtették meg - nem jelentéktelen előzmények után - azt a szilárd jogintézményi alapot, amelyre a modern jogállam épül. Amikor tehát az Alaptörvény mintegy ablakot nyit közjogunk történeti dimenziójára, ráirányítja a figyelmet azokra az intézménytörténeti előzményekre, amelyek nélkül mai közjogi viszonyaink és általában jogi kultúránk gyökér nélküliek lennének. Az Alkotmánybíróság felelőssége ebben az új helyzetben rendkívüli, mondhatni történelmi: a konkrét ügyek vizsgálatakor kötelezően be kell emelnie kritikai horizontjába a jogi intézménytörténet releváns forrásait.*

A jelen ügyben legalább két ilyen történeti kútfő nem kerülhető meg: az 1869:IV. és az 1871:IX. tc.-ek.

A bírák független ítélkezésének biztosítása felé vezető folyamat a bírói elmozdíthatatlanság rögzítésével - az igazságszolgáltatás és a közigazgatás elkülönítésével - vette kezdetét hazánkban. A bírói hatalomgyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk a következőket tartalmazta: az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítették, így sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok nem avatkozhatnak egymás hatáskörébe (1. §); a hivatásos bírákat az igazságügyminiszter ellenjegyzése mellett a király nevezte ki (3. §). A törvényesen kinevezett bíró a törvényben meghatározott eseteken és módon kívül hivatalából el nem mozdítható (15. §), áthelyezni pedig - más bírósághoz vagy más hivatalhoz áttenni vagy akár előléptetni - csak a törvényben meghatározott esetekben, ezeken kívül pedig csak saját akaratával lehet (16. §). Ezek a rendelkezések tartalmazták azokat a legfontosabb elemeket, amelyek a bírói függetlenséget garantálni hivatottak; személyi oldalon a kinevezés és a felmentés, a hivatalból való elmozdítás vagy az áthelyezés, és az előremenetel szabályai; szervezetenként pedig a hatásköri elkülönítés.

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk 17. §-a kimondta azt is, hogy „a bíró, miután 70-ik évét betöltötte, nyugalomba lép, kivéve, ha az igazságügyminiszter által hivatalának folytatására felszólíttatik és szolgálni kíván.” A törvény magyarázata szerint a bíró „ezenkívül csak azon esetben helyezhető nyugalomba, ha testi vagy szellemi fogyatkozás miatt hivatalos kötelessége teljesítésére többé nem képes. A nyugdíjrendszert a bírákra nézve külön törvény határozza meg.” A bírói hivatalviselés felső korhatárát a magyar jogtörténetben addig nem szabályozó rendelkezés egyszerre fejezte ki a bírói stárum iránti teljes történeti tiszteletet és a polgári jogállam szemlélete által erősen igényelt határozott és konkrét normatartalmat. A 70. életév a XIX. században az ember aktív szellemi teljesítőképességének tapasztalati felső határa volt, amely napjainkban inkább még feljebb is tolódott.

Az 1871:IX. tc. (egyebek mellett) a bírák nyugdíjazását tárgyalta. Ebben a jogalkotó részint megismételte az előbb idézett törvényben foglaltakat, részint (két fejezetben) részletesen szabályozta a bíró személyes státuszjogát érintő időleges korlátokat (áthelyezhetőség más bírósághoz) és a nyugdíjaztatás feltételrendszerét. Kitészik e törvényből is az a jogalkotói alázat, amely a bírói hivatal viselői, 1869 óta immár egy önálló „álladalmi” státusz betöltői iránt megnyilvánult. Ez a törvényhozói attitűd is biztosan történelmi alkotmányunk vívmányaként értékelhető.

A bírói függetlenség elve, ennek elemeivel együtt, minden kétséget kizáróan vívmány. Az Alkotmánybíróság ezért megállapítja, hogy a bírói függetlenség és az ebből eredő elmozdíthatatlanság elve nemcsak az Alaptörvény tételes szabálya, hanem a történeti alkotmány vívmányai közé is tartozik. Így olyan értelmezési alapelv az Alaptörvény előírása alapján, amely mindenkire kötelező, és amelyet az Alaptörvény más szabályai lehetséges tartalmának feltárásakor alkalmazni kell.

Az Alkotmánybíróság [21/2010. (II. 25.) AB határozat, 1/2008. (I. 11.) AB határozat] az elmozdíthatatlanság követelményét eddig is a bírói függetlenség részének tekintette.

A bírói szolgálati jogviszonyok más közsolgálati jogviszonyokhoz képest hazánkban is fokozott alkotmányi védelemben részesülnek. *A közhivatal viseléséhez való jog mellett a bírák szolgálati jogviszonyának alkotmányi védelme következik az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdéséből is. Az Alaptörvény e rendelkezése szerint a bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alávetve. A bírói függetlenség az igazságszolgáltatás függetlenségének legfontosabb garanciája.*”

A harmadik kapcsolódási pont: *Az Alaptörvény kifejezi a nemzeti hitvallásban felsorolt elvek és értékek kapcsolódását a Történeti Alkotmány értékeivel, s elveivel.*

Az Alaptörvényt - melyet tartalma szerint a Történeti Alkotmány törvény és szokásfolyamának jelenkori láncszemeként kell értelmeznünk az előbbiektükreben - számos bírálattal érte, részben alaposan, mégsem ingatta meg a felsorolt három kapcsolódási pont erejét. A bírálatokra csak röviden utalhatunk. Ezek egyrészt abból eredtek, hogy az új Alaptörvény nem felel meg bizonyos jogtudományi véleményeknek, másrészt abból, hogy bizonyos politikai igényeknek és irányoknak sem. Ezen bíráló hangok és szempontok azonban csak a látszat szintjén függnak össze a Történeti Alkotmánnyal valójában politikai szembenállás következményei.

Példaként utalunk arra, hogy alapvető kérdés az országnak a nemzetközi környezethez, mindenekelőtt az Európai Unióhoz való viszonya, vagy az 1989 óta tartó rendszerváltás kulcsfontosságú döntésinek megítélése. Ezen belül kiemelt jelentőséggel említik a külföldiek tulajdonszerzésének kizárását, megtiltását, továbbá a tulajdonviszonyok tekintetében az eredeti állapot helyreállításának követelményét az in integrum restitutiot. Mégis: Noha a Történeti Alkotmány elveiből levezethető lenne, aligha volt várható és elvárható - nem a politikai szónoklatok szintjén - a lehetőségek világában, hogy éppen egy új Alaptörvény jelentse ki például az Európai Unióból való kilépést és ennek folyományaként a külföldiek föltulajdon szerzésének expressis verbis megtiltását, jöllehet ezek a döntések éppen következnének, levezethetők a Történeti Alkotmány elveiből.

A lehetőségek és követelmények, vagy ahogyan Kossuth mondta az exigenciák világában kell maradunk, meg kell állapítsuk, hogy a Történeti Alkotmány jellemző eleme a flexibilitás, a rugalmasság, ami egyebek mellett azt is jelenti, hogy a célok elérésének több lehetséges módja van. Megállapítható, hogy a Történeti Alkotmány elveiből és vívmányaiból - de a jelenkori Alaptörvényből is - következnének az előkörvonalazott döntések. Világosan felismerhető, hogy a földtulajdon megfelelő védelmére minden lehetséges esély megvan, s ez rövidesen meg kell, hogy történjék. Ezen jogos, elemi társadalmi, gazdasági igénynek eleget kell tgyen a hatalomgyakorló törvényhozó, anélkül, hogy látványosan hadat üzenne a nemzetközi követelmények mögött álló erőknék.

Az Európai Unió tagság ügyében is nyilvánvaló, hogy csonka szuverenitás, mégpedig kilépési lehetőség nélkül semmiképpen, még átmenetileg sem vállalható (a kilépési lehetőség azonban megvan) de igenis vállalható egy konföderációs megoldás, az államok egyenjogúságán alapuló és a nemzetek méltóságát és

értékeit tiszteletben tartó, önrendelkezési jogon nyugvó szövetség, szövetségi állam helyett szuverén országok államszövetsége. Talán elegendő annyit megemlíteni, hogy egy uniós szerződésbontás és kilépés sok más hátrány mellett, Magyarország határain új vasfüggöny létrehozásához, a nemzet újabb szétदारabolásához vezetne, s ez ellentétes volna a Szent Korona tagságról, mint magbontathatatlan közösségről szóló elvekkel.

Világosan és egyértelműen megállapítandó, hogy az 1989-től számított, valójában évtizednyivel korábban kezdődött) rendszerváltozás számos döntése egyáltalán nem felel meg a Történeti Alkotmánynak. E döntések megváltoztatása, hatályon kívül helyezése elemi követelmény. Azt is világosan látni kell, hogy ezek a társadalmi-tulajdoni viszonyokban számos megfordíthatatlan változást hoztak, hogy másra ne utaljunk: a privatizáció nem fordítható át in integrum restitutioba, az eladott tulajdonok, ha azokat jóhiszemű tulajdonosok ellenérték fejében szerezték, nem adhatók vissza az eredeti tulajdonosoknak. A bűncselekmények üldözendők, de a nem bűncselekmény útján szerzett vagyonok valójában alig érinthetők, meghagyva, mint ultima ratiót az államosítást a nemzeti tulajdonba vétel lehetőségét. A meghalt bűnösök sem büntethetők és folytathatnánk a megfordíthatatlan, jóvátehetetlen tényeket.

Összefoglalva kimondható: A Történeti Alkotmány elvei nem a természeti törvény, hanem a társadalmi-emberi törvények erejével, viszonylagosságával érvényesülnek, de így következetesen érvényesíteni kell ezeket a közjóra és igazságosságra törekvés jegyében.

Világosan látnunk és tudnunk kell, hogy Magyarország alkotmánya (alkotmányerejű, azaz alaptörvényei és sarkalatos törvényei) három forrásból táplálkoznak:

1. *Az 1944-ig hatályban volt történeti alkotmány elveiből és elvi jellegű törvényeiből.*

2. *A jelenkor alkotmányos alapelveit, az alkotmányos folyamatosságot, az állam és társadalom alapintézményeit és az alapvető jogokat és szabadságokat, kötelezettségeket rögzítő alaptörvényből, beleértve annak átmeneti rendelkezéseit.*

3. *Az alapvető intézményeket és jogterületeket részletesebben szabályozó sarkalatos törvényekből.*

Mind ezek alkotják de lege lata és de lege ferenda (a meghozott és meghozandó törvények szerint) Magyarország alkotmányát.

Mostanában szó esett a nemzeti együttműködés rendszeréről, azaz a nemzet egységének egy bizonyos, országépítésre alkalmas fokáról, nem feledkezhetünk meg arról, hogy ezen egységnek, harmonikus együttműködésnek legalább két síkja van. Az egyik a jelenbenél, munkálkodó emberek, társadalmi csoportok, etnikumok, vallások, világnézeti csoportosulások együttese. A másik a történelmileg létezett elődök s a jövőbeni születendő nemzedékek végtelen sora, mint biológiai és értékbeli, szellemi folytonosság, amelynek a jelen nemzedékei csupán egy láncszemét jelentik, s amely iránt felelősséget viselnek. Ebből ered, hogy a jelen döntéseinek erősíteni, építeni kell ezen végtelen szerves közösségi létfolyamatot. A megszakítás döntései a történelmi nemzet, az értékek, tapasztalatok,

a közösségi tudattalanban lappangó éltető energiák elvesztését, végső soron a nemzet öngyilkosságát idézhetik elő. Egy nemrégben zajlott tudományos tanácskozás neves tudós résztvevői azt mondták, hogy az Alaptörvény ablakot nyitott a történeti alkotmányra, s elismerték, hogy alkotmányos történetünk több évezredes múltra tekinthet vissza. Mi azt mondjuk: Magyarország Alaptörvénye életben hagyott olyan, mérhetetlen és kiszámíthatatlan éltető erőforrásokat közvetítő hajszálgyökereket, amelyek jó eséllyel megerősödhetnek, s ma még alig látható nemzeterősítő döntésekhez adhatnak indítást. A történeti alkotmány belépett Magyarország alkotmányos életébe.

A jelen nemzedékeinek legfőbb feladata, életszükséglete a hiteles kapcsolat megtalálása a teremtő és megtartó érzékfeletti erővel, Istennel, s a hiteles kapcsolat helyreállítása a magyar történelemmel. A történeti alkotmány újrafelfedezése mindkét megtartó kapocs megtalálására s megerősítésére nyújt nagyon nagy esélyt két emberöltőnyi idő után újra.

A történeti alkotmány törvényei és szokásai

Szokásjog

Vérszerződés

Nemes Magyarország szokásjogának Hármaskönyve

Sarkalatos törvények 1848-ig

1222 Aranybulla

1606 Bécsi békekötés

1608. évi (k. e.) I. tc. a vallásügyről

1608. évi (k. e.) x. tc. a cancellárság tisztét valamelyik jól érdemesült személynek kell adományozni, és a királyi felség a magyar ügyekben csupán magyar tanácscsal éljen, és a kérvényezők is, a magyar tanácsosokon és titkárokon kívül, mint a kikre tartozik, a kiadványaik érdekében másokhoz ne forduljanak

1647. évi v. tc. a nagyságos erdélyi fejedelemmel, Rákóczy György úrral kötött békéről kiállított királyi oklevelet az ország közönséges törvényei közé iktatják

1687. évi II. tc. a mostani császári és királyi szent felség fenséges finemű örökösének elsőszülötteit Magyarország s az ahhoz csatolt részek természetes és örökös királyainak nyilvánítják

1687. évi III. törvénycikk fentisztelt Ő császári s királyi felsége fiágának megszakadása után következni fognak a fennirt uralkodásban: a mostani felséges spanyol király fi örökösei ugyancsak az elsőszülöttek; csak ezeknek kihalása után nyerjen helyet a karok és rendek ősi, régi, helybenhagyott szokása s előjoga a királyválasztásban

1691. dec. 4. Diploma Leopoldinum

1715. évi III. tc. bővebb kijelentés a királyi örökletes utódlás s uralkodás felől

1723. évi I. tc. az ország s az ahhoz kapcsolt részek karai és rendei Ő császári és királyi szent felségének szabadságaik s kiváltságaik atyai és legkegyelmebb megerősítéseért s a karok és rendek közepette saját legszentségesbb személyében megjelenéseért legnagyobb köszönetet mondanak

1723. évi II. tc. Ő császári és királyi legszentségesebb felsége fölséges osztrák háza nőágának Magyarország Szent Koronájában s a régtől fogva hozzákapcsolt részekben való folytonos királyi örökösödéséről

1723. évi III. tc. az ország s kapcsolt részei karainak és rendeinek jogait, kivált-ságait és szabadságait megerősítik
1741. évi II. tc. a királyi hitlevél, melyet Ő királyi felsége szerencsés fölavatása és megkoronáztatása előtt az ország karainak és rendeinek adott, az ország köztörvényei közé iktattatik
1741. évi XI. tc. a magyar dolgoknak és ügyeknek magyarok által való intézéséről
1791. évi X. tc. Magyarország és a hozzá kapcsolt részek függetlenségéről
1791. évi XII. tc. a törvényhozó és végrehajtó hatalom gyakorlásáról
1791. évi XVI. tc. hogy a nyilvános ügyek intézésére idegen nyelv ne használtassék, a magyar nyelv pedig megtartassék
1791. évi XVII. tc. az 1741. évi XI. törvénycikk foganatosításáról
1791. évi XIX. tc. a segedelmek és közadóról
1791. évi XXVI. tc. a Vallás ügyéről
1791. évi XXVII. tc. a görög nem-egyesült vallásúakról
1791. évi LV III. tc. a magyar királyi helytartó-tanács hatáskörének Dalmát-, Horvát és Szlavonországra kiterjesztéséről
1791. évi LIX. tc. Horvátországnak és a felső szlavonországi három vármegyének adóügyét a magyar országgyűlésen kell tárgyalni
1791. évi erdélyi I. törvénycikk Ő szent felségének az erdélyi nagyfejedelemben való örökletes utódlásáról és az erdélyi rendektől való esküvételnek az ünnepélyességéről
1791. évi Erdélyi Törvénykönyv VI. tc. Erdélynek Magyarországgal való összeköttetéséről és semmi más országnak alá nem vetett Alkotmányáról
1807. évi IV. tc. Fiume város és kikötő beczikkelyeztetik; a fiumei kormányzónak a főrendek tábláján, Fiume város követeinek pedig a KK. és RR. tábláján ülés- és szavazatjog adatik
1827. évi III. tc. az alkotmányt újból megerősítő törvénye
1844. évi II. tc. a magyar nyelv és nemzetiségről
1844. évi III. tc. a vallás dolgában
1844. évi IV. tc. a nemesi javak bírhatásának nem nemesekre kiterjesztéséről

1848. évi áprilisi törvények

1848. évi tc. előbeszéd
1848. évi II. tc. Fenséges cs. kir. austriai főherczeg István Magyarország nádorává választatik
1848. évi III. tc. Független magyar felelős ministerium alakításáról
1848. évi IV. tc. az országgyűlés évenkénti üléseiről
1848. évi V. tc. az országgyűlési követeknek népképviselet alapján választásáról
1848. évi VI. tc. az 1836: XXI. tc. foganatosításáról
1848. évi VII. tc. Magyarország és Erdély egyesítéséről
1848. évi VIII. tc. a közös teherviselésről
1848. évi IX. tc. az urbér és azt pótló szerződések alapján; eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézsma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről

- 1848. évi XI. törvénycikk azon ügyekről, melyek eddig a földesúri hatóságok által intéztettek
- 1848. XVIII. tc. sajtótörvény
- 1848. évi XIX. tc. a magyar egyetemről
- 1848. évi XX. tc. a vallás dolgában
- 1848. évi XXI. tc. a nemzeti színről és ország czímeréről
- 1848. évi tc. befejezés
- 1848. évi erdélyi I. tc. Magyarország és Erdély eggyé alakulásáról
- 1848. évi erdélyi IX. törvénycikk az Erdélyben bevett vallások teljes jogegyenlőségéről

**Alkotmányos jelentőségű törvények
(1867-1944)**

- 1867. évi I. tc. Főlséges I. Ferencz József Úr Magyarország és társországai királyává avattatik és koronáztatik
- 1867. évi II. tc. az Ő királyi Felsége által szerencsés felavattatása és megkoronáztatása előtt az ország részére kiadott királyi hitlevél és koronáztatásakor letett királyi eskü az ország törvényei közé igttattnak 1867. évi III. tc. Ő császári s apostoli királyi felségének V. Ferdinándnak a trónról, és főnséges császári királyi főherczeg Ferencz Károlynak a trónöröklésről még 1848-ik évben történt lemondásaikról
- 1867. évi VII. tc. az 1847/8: III. tc. azon intézkedéseinek, melyek a nádor mint királyi helytartó jogkörére vonatkoznak, módosításáról és a nádorválasztás elhalasztásáról
- 1867. évi VIII. tc. a miniszterium alakítására vonatkozó 1847/8.évi III. tc. 12. § módosításáról
- 1867. évi X. tc. az 1847/8. évi iv. törvénycikk 6. §-ának módosításáról
- 1867. évi XII. tc. a magyar korona országai és az Ő felsége uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról
- 1867. évi XVII. tc. az izraeliták egyenjogúságáról polgári és politikai jogok tekintetében
- 1868. évi XX. tc. a Magyarország, s Horvát-, Szlavon és Dalmátországok közt fenforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény becikkelyezéséről
- 1868. évi XLIV. tc. a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában
- 1868. évi LIII. tc. a törvényesen bevett keresztyén vallásfelekezetek viszonyosságáról
- 1869. évi IV. tc. a birói hatalom gyakorlásáról
- 1870. évi XVIII. tc. az állami számvevőszék felállításáról s hatásköréről 1874. évi XXIII. tc. az 1848: V. törvénycikk és az erdélyi II. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről 1879. évi L. tc. a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről

1881. évi III. tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről
1881. évi LXVI. tc. a törvények kihirdetéséről
1885. évi VII. tc. a főrendiház szervezetének módosításáról
1895. évi XLII. tc. az izraelita vallásról
1895. évi XLIII. tc. a vallás szabad gyakorlásáról
1917. évi II. tc. Felséges IV. Károly úrnak Magyarország s Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok királyává avatásáról és koronázásáról
1917. évi III. tc. a Király Ő felsége által szerencsés felavattatása és megkoronáztatása előtt az ország részére kiadott királyi hitlevélnek és a koronáztatásakor letett királyi eskünek az ország törvényei közé iktatásáról
1920. évi I. tc. az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről
1920. évi XVII. tc. az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló 1920. évi I. törvénycikk 13. §-ának újabb módosításáról
1920. évi XXVI. tc. a földbirtok helyesebb megoszlását szabályozó rendelkezésekről (részleges közlés)
1921. évi III. tc. az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről
1921. évi XLV II. tc. IV. Károly Ő felsége uralkodói jogainak és a Habsburg ház trónörökösödésének megszüntetéséről
1921. évi XLV III. tc. az Amerikai Egyesült- Államokkal 1921. évi augusztus hó 29. napján Budapesten kötött békeszerződés becikkelyezéséről
1926. évi XXII. tc. az Országgyűlés Felsőházáról
1928. évi XXV. tc. a Szent Korona és a hozzátartozó drágaságok gondviseléséről
1933. évi XXIII. tc. az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom ideiglenes rendezéséről szóló 1920: I. tc. 13. §-ának újabb módosításáról
1937. évi XIX. tc. a kormányzói jogkör kiterjesztéséről és a kormányzóválasztásról
1937. évi XXVII. tc. az országgyűlés felsőháza jogkörének újabb megállapításáról
1938. évi XXIV. tc. a Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területeknek az országgal egyesítéséről
1939. évi VI. tc. a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területeknek az országgal egyesítéséről
1940. évi XXVI. tc. a román uralom alól felszabadult keleti és erdélyi országrésznek a magyar szent koronához visszacsatolásáról és az országgal egyesítéséről
1941. évi XX. tc. a visszafoglalt délvidéki területeknek a Magyar Szent Koronához visszacsatolásáról és az országgal egyesítéséről
1942. évi II. tc. a kormányzóhelyettesről
1942. évi XXI. tc. az országgyűlés felsőházáról szóló 1926. évi XXII. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről, valamint a visszacsatolt területekkel kapcsolatban a felsőház szervezetére vonatkozóan szükséges átmeneti rendelkezésekről

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései (2011. december 31.)

